

genija

STRIITAR

**SVETINOVA
METKA**

 e-knjiga.si

Genija d.o.o.
1000 Ljubljana, Litijaska cesta 12/a
Telefon: 051 415 616
www.genija.com
info@genija.com

Josip Stritar
Svetinova Metka

Za založbo: Blanka Jarni
Računalniška postavitvev: Dubravko Gecan

©za e-knjigo Genija d.o.o.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

STRITAR, Josip
Svetinova Metka [Elektronski vir] / Josip Stritar. - El. knjiga. -
Ljubljana : Genija, 2012

Način dostopa (URL): www.e-knjiga.si

ISBN 978-961-280-146-5 (pdf)
263591680

Josip Stritar

Svetinova Metka

2012

Vsebina

V nedeljo po deseti maši.....	7
Snubač.....	14
Valentin.....	23
Pri studenci.....	32
Slovó.....	40
Stara Marina.....	45
Konec.....	62

Tudi za brezplačne knjige veljajo avtorske pravice.

Vsa besedila na portalu e-knjiga.si so objavljena z dovoljenjem avtorjev, oz. lastnikov avtorskih pravic. Pridobljena dovoljenja veljajo izključno za objavo in distribucijo na portalu e-knjiga.si in ne veljajo za objavo na drugih spletnih naslovih ali medijih..

Za besedila, ki so v javni lasti še vedno veljajo avtorske pravice za grafično podobo in računalniško postavitev knjig objavljenih na portalu e-knjiga.si

Ni dovoljen prenos e-knjig, besedil ali slikovnega materiala na druge spletne naslove ali medije.

Ni dovoljeno reproduciranje, distribuiranje, predelava ali druga uporaba v kakršnemkoli obsegu ali postopku.

Za osebno uporabo lahko naše e-knjige uporabljate neomejeno.

Prosimo, da vsako novo kopijo prenesete ali delite neposredno z našega portala. Na ta način boste prispevali k nadaljnjemu razvoju spletne knjižnice e-knjiga.si.

Prijetno branje.

V nedeljo po deseti maši

Deseta maša v župni cerkvi v Beli vasi je minila. Še buči véliki zvon, ki je pel pri zadnjem evangeliju, ko se začne skozi vélika cerkvena vrata valiti pobožna množica. Najprej, to se veda, usuje se ljuba mladina iz župne in drugih vasi; in sicer prvi dečki, ki se med mnogimi šalami in norčijami veselo razgubé po vasi, vsak proti svojemu domu. Za njimi se vrsté po velikosti mladeniči, katerih eni, namreč mlajši, mirno domov gredó, drugi pa, starejši, ustavljajo se na širokem prostoru pred cerkvijo, šolo in župno hišo, in sicer na desni strani pred šolo, zakaj na levi se vtem zbirajo možje, ki, proti cerkvi nazaj obrnjeni, tlačijo in prižigajo svoje pipe ter med mnogimi silno umnimi pogovori čakajo, kaj bo danes klical birič. Od Sile, tako se je namreč dejalo staremu biriču, to so pač vedeli, ne bo jim prišlo nič dobrega; s svojim hrepenečim glasom bo pa spet »na znanje dajal«: do kdaj se morajo davki prnesti; da bo treba zopet cesto nasipati, ali pa, da se bo

temu in temu prodalo zemljišče, ker ni mogel plačati davka. Res kmalu pride Sila, star mož kratke postave in širokih pleč, z dolgo krivo sabljo na širokem jermenu, ki se mu je skoraj vlačila po tleh. Zavihti se na zid, ki opasuje cerkev, vzame zvezek pisem izpod pazduhe, razgrne jih počasi in gleda sre-pó vanje, akoravno ve vse iz glave in še celo brati ne zna, če smemo verjeti porednim paglavcem, ki trdijo, da še velikokrat pisma narobe drži. zdaj se odkašlja, ostro pogleda okrog, če ga vse posluša, nabere sape, kolikor je more, ter zakriči kakor star petelin: Od cesarske kraljeve komisije itd.

Vtem ko možje poslušajo svoje dolžnosti, katere jim naklada Sila, stojé njim nasproti mladeniči, ki se ne smejo še mešati v zbor modrih mož in se jim zato tudi ni treba pečati, kaj Sila govori – ter ogledujejo dekleta, ki sramežljivo gredó pred njimi. Akoravno pa v tla pobešajo oči, kakor jih matere uče, ne hotel bi vendar staviti, da ni spoznala vsaka svojega izmed gledalcev.

Svetinova Metka! Svetinova Metka! Ta glas se hipoma zbu-di med mladeniči in gre od ust do ust. Vse oči se obrnejo v dve dekleti, ki gresta bolj med zadnjimi iz cerkve. Desna ima kakih šestnajst do sedemnajst let; o prvem pogledu se spozna, da so na njo obrnjene vse oči, dasi je njena družica tudi prav zalo dekle.

Metka je bolj majhne nego velike postave in šibke rasti. Nenavadno belo obličje in drobne ročice kažejo, da ni vaje-na težkega dela na polju. Četudi je opravljena kakor druga

dekleta, vendar ji vse nekako drugače stoji, tako da je videti vsa nekako gosposka. Zlasti pa nosi belo pečo rahlo pod brado zavezano tako, da se ji vidijo spredaj lepi, gosti, črnorjavi lasje. O njeni lepoti je bila daleč okrog samo ena misel, samo en glas: Ni je lepše pod belovaškim zvonom, nego je Svetinova Metka, in mnogemu mladeniču je na skrivnem srce gorelo za njo.

Kakor pa lepota, tako je bila znana tudi Metkina poštenost in sramežljivost. Akoravno je bila prijazna z vsakim človekom, vendar ni se mogel ponašati nobeden, tudi najlepši in najbogatejši ne, da bi bil kdaj dobil posebno dobro besedo ali prijazen pogled od Svetinove Metke, tako so ji očitali nekateri, da je trdega ali še celo prevzetnega srca. Zato so se bili nazadnje navadili mladeniči, da so jo gledali z veseljem, kakor lepo rožo, ograjeno s trnovi plotom, mirno, brez poželenja!

»Ali si videla Dorčeta, Metka?« vpraša Marjanica svojo družico, ko sta bili že med zadnjimi hišami župne vasi. »Kako je zrasel in kak lep mladenič je zdaj! Pa tudi jako moški se vede. Pa kaj se bo menil tak lep, bogat gospod za nas kmečka dekleta, ko bi bile še tako lepe, kakor si ti, Metka. On ima dovolj imenitnih mestnih gospodičen, ki so lepe in šumé v dragih svilenih krilih. O pač srečna, katera bo enkrat njega svojega imenovala! Ali ni res, Metka? – Pa kaj ti je danes, da si tako tiha in zamišljena? Glej, kako si bleđa! In zdi se mi, da imaš objokane oči. Povej, kaj ti je Metka?«

»O nič, nič! Soparna vročina, mislim, v cerkvi me je prevzela, tako da mi je bilo skoraj slabo; zdaj pa je že bolje, ko sva v čistem zraku, in skoraj mi bode popolnem dobro.« Vtem sta bili naši prijateljici zapustili vas. Kolovozni pot tik gozda na desni strani ju je peljal po prijazni dolini, po kateri je tekel potok, z vrbami in jelšami ob obeh straneh.

Bil je lep poletni dan. Z neba, jasnega kakor ribje oko, je hudo pripekalo sonce. Tiho in mirno je bilo vse okrog in okrog. Ptiči, ki so še malo prej z veselim žvrgolenjem iskali si južine, tičali so tiho skriti po drevju in po grmovju. Drevje samo je bilo, kakor bi dremalo; ganilo ni s peresom. Le sem ter tja zašumi pred Metko in Marjanico kak martinček, ki je ob potu na kamnu ležeč kakor mrtev se grel na soncu. Ko pa začuti stopinje, švigne bliskoma v bližnje grmovje. Bilo je, kakor bi ves svet hotel govoriti: Danes je gospodov dan! Kaj takega pa sta morali msiliti tudi deklici, ker molče in zamišljeni sta šli po svoji poti, kakor bi se bali s kako besedo dramiti sveti praznični mir! Zdaj zazvoni poldne véliki zvon v župni cerkvi in njemu odgovarjajo zaporedoma manjši po podružnicah. Metka in Marjanica se prekrížata in tiho molita.

Ko prideta čez nekoliko časa do znamenja na razpotju, Marjanica poda roko svoji prijateljici: »Zbogom, Metka, in pa pozdravi Toneta!« S temi besedami krene na desno, Metka pa gre mimo znamenja dalje ravno po tisti poti, malo navzdol po prijaznem brezjičju. Komaj pa je storila nekaj stopinj, zavije v stran od poti na zeleno trato, okrog in okrog z drevjem in

grmovjem ograjeno. Tu pod drevesom se zgruzi na tla, pokrije z obema rokama obraz, začne strašno ihteti in nazadnje se zjoka naglas. Potok vročih solz, ki jih je dolgo zadrževala, se ji ulije po bledih licih.

»Moj Bog, moj Bog,« zdihuje, »le enega samega pogleda ni imel zame! Ni me ljubil, o ni me ljubil nikoli! Kako bi me mogel sicer tako hitro pozabiti? In jaz sirota, jaz mislim nanj noč in dan!« In še huje joka in zdihuje, še obilneje ji lijó solze iz oči.

Čez nekaj časa, ko so ji solze nekoliko polajšale in ohladile srčno bolečino, naglo vstane, obriše z belo ruto oči in obraz ter se napoti zopet proti domu.

Pri prelazu, kjer je konec gozda in se začenjajo vrtje z gredicami in sadnim drevjem, čaka jo že zvesti hišni čuvaj, stari Sultan. Ko se prikaže Metka iz gozda, kakor blisk plane k višku in jo pozdravlja z veselim lajanjem (ki je bilo bolj podobno tuljenju) in neumnim skakanjem. Ali danes nima mlada gospodinja očesa za njegovo okorno dobrikanje in prilizovanje in skoraj nejevoljno se ga brani, ko se spenja po nji.

Kaj mora pač to biti? Kaj takega se ni še nikoli zgodilo zvestemu staremu prijatelju! Žalostno pobesi rep in ušesa ter gre ves pobit pred njo, in (kar se tudi še ni zgodilo nikoli), ko prideta do hiše, pozabi z veselim lajanjem naznaniti njen prihod. Mirno leže pred prag in z milim pogledom zre za mlado gospodinjo, ki stopa v vežo.

»Dober dan!« pozdravi Metka, v hišo stopivši, mater, ki za mizo sedeč bere iz stare pobožne knjige.

»Bog ga daj!« odgovori mati, sname naočnike z nosa, položi jih skrbno v knjigo za znamenje, kje je nehala, zapre knjigo ter jo položi na staro mesto na polico.

»Danes pa dolgo hodiš od maše; Tone je že zdavnaj doma. le hitro se razpravi, južina bo zdaj na mizi!«

Nato gre mati pred ognjišče južino iz peči jemat. Metka pa v stransko izbo, kjer sleče lepo praznično obleki in obleče malo bolj delavniško, kakor je spodobno v nedeljo popoldne. Vtem pride Tone, Metkin brat, lep mladenič visoke, krepke postave, resnega pa vendar prijaznega obraza.

Tudi Sultan je bil že prišel v hišo in maček, ki je ležal vse dopoldne len na peči, zbudi se, ko zasliši žlice in skledo. Na pol miže se plazi, rep kvišku držeč, proti mizi; grede se leno podrgne ob stolovo nogo in tiho zamijavka.

Tako je bila zbrana družinica pri južini: mati, Tone in Metka za mizo, Sultan pa pod mizo z mačkom, s katerim sta bila sklenila po dolgem sovraštvu mir in prijaznost. Midva pa, dragi bralec, pustiva jih pri južini, pojdiva ven in ozriva se malo naokrog!

Vasica Svetinovo, ki nima več nego štiri hiše, stoji na prijaznem holmu, ki se naslanja proti jutru na višji hrib, po katerem smo spremljali Metko, domov gredočo iz župne vasi. Spodaj po hišami so vrtje s sadnim drevjem in gredami; potem se počez njive začno in držé noter do ravnine. Ker so

obdelane z mnogovrstnimi sadeži, videti so od daleč kakor različni pasovi, ki oklepajo griček. V sredi med njivami drži pot od hiš noter dol ravnega polja. Pod gričem, malo na levo od poti, vrvrá bister studenec izpod skalovja, na pol pokritega z zelenim grmovjem. Urno, kakor bi se mu mudilo napajat travo in cvetice na polju, mrmrajeskače po belem kamenju sredi ravnine. Kmalu pa mu vzame mlado življenje potok, ki teče po dolhem po polju in katerega, četudi ni ne širok ne globok, imenujejo Véliko vodo.

Raván po gričem, sploh Polje imenovana, po kateri teče Vélika voda, dolga je dobre pol ure in komaj četrt ure široka. Proti večeru jo skoraj v polkrogu opasuje hribovje s smrečjem; na levi proti jugu stoji konec nje zelen hribček z belim gradičem, katerega ljudje sploh samo Grad imenujejo. V dnu zadaj višje gore dolino popolnoma zapirajo od te strani.

Proti polnoči je dolinica malo širja. Na enem izmed gričev, ki od te strani zapirajo dolino, stoji bela cerkvica, nasproti gradu na onem koncu.

Dragi bralec, to je kraj, kjer se je godilo, kar ti mislim povedati v teh vrsticah. Ko bi dejal, da

dežela kranjska nima lepšga kraja

Trdil bi preveč; toliko pa smem reči, da ta kraj ima nekaj posebno prijaznega, in nadejam se, da tudi ti bi se mu kmalu privadil.

Snubač

Po južini prime mati Metko za roko ter jo vede v stransko izbico. Iz njenega skrivnostnega vedenja bilo je lahko spoznati, da ima danes nekaj posebno imenitnega govoriti z njo. Ko stopita v izbo, mati skrbno vrata zapre, sede na posteljo (drugega sedala ni bilo v sobi) ter pomigne Metki, da naj sede poleg nje. Ko Metka molče sede, prime jo mati za roko ter jame tako govoriti:

»Glej, ljuba moja Metka, danes si ravno izpolnila sedemnajsto leto. Lepo si dorasla in tudi čedna si dovolj, pa zato gre hvala samo Bogu: tega nikoli ne pozabi. Zaradi tvoje vzreje si ne morem, hvalo Bogu, ničesar očitati; storila sem, kar sem mogla. Rajnik tvoj oče, Bog mu daj dobro, nas je zgodaj zapustil. Da, rajnik tvoj oče – to je bil mož, kakršnega bi dandanašnji zastonj iskala daleč po svetu. Pa kaj si ga mogla poznati! Komaj pet let si imela, ko je zapustil ta svet in se preselil v boljšega. Po vsej soseski, ki ga je bil izvolila za župana, bil je

čaščen in spoštovan. Svetinova desna roka je veljala kakor pismo in pečat in njegova beseda kakor gotov denar. Bil je pa vreden takega spoštovanja: skrbel je za svoje sosesčane kakor za svoje otroke; bil je pravi oče vsem ubogim in sirotam; za njih prid se je poganjal o vsaki priliki in ni se mu žalilo, kadar se je bilo treba potegniti zanje, ne potov ne težav ne gotovega denarja. Zato pa je bil skoraj vedno na poti: zdaj v komisijo, zdaj v kresijo, zdaj zopet v Ljubljano. Ni torej čudo, le je pri tem vedno bolj hiral naša imovina, ker se ni mogel veliko pečati z domačo kmetijo. Ni je imel druge slabosti, nego je bil predober. In če sem ga časi prijazno pokarala, da mimo tujih opravil opušča svojo hišo, tedaj mi je vselej odgovoril z nasmehom: ›Urška!‹ dejal je, ›kaj boš toliko skrbela! Glej, saj je naša kmetija vendar zmerom dobro obdelana, bolje nego katera si bodi, in zlahka nas živi. Dolgov, hvalo Bogu, nimava, in za otroke storiva dovolj, če jih lepo zrediva v pridnosti, poštenosti in strahu božjem; dalje si bodo že sami pomagali. Kaj pomagajo nakopičeni zakladi srebra in zlata, ki jih roditelji pusté otrokom? le prevečkrat jih zapeljuje v lahkomiselnost in razuzdanost. Glej, soseska me je izvolila za svojega župana; prva moja dolžnost je torej, da skrbim za nje prid in blaginjo. Kako bi drugače zaslužil njeno zaupanje? In misliš, da je to moje prizadevanje za sosesko nam na izgubo? Prepričan sem, da vse to nam bo na prid, in kar sem storil jaz za sosesko, to pravični Bog povrne najinim otrokom.‹

Tako je govoril in tolažil me blagi mož, in kaj sem mu hotela odgovarjati na to? Nisem ga mogla grajati zaradi dobrega srca, le še bolj sem si prizadevala, kolikor moči s svojo pridnostjo in skrbjo nadomestiti, kar je gospodar zamudil pri hiši. In tako je šlo vse dobro, ko sklene nebeški oče v svoji neskončni modrosti, poklicati ga k sebi. Že tisto zimo poprej, ki je bila posebno huda, bil se je prehodil iz Ljubljane gredé. Prišel je bil ves oslabljen domov. Začne kašljati in tožiti, da ga v prsih boli; pa kar sem si prizadela, ni ga bilo spraviti v posteljo! Ni se mogel videti brez dela. ›Kadar bom nehal delati,‹ dejal je, ›nehal bom tudi živeti.‹ Nazadnje, ko je bil vedno slabejši in se ni mogel več držati pokonci, moral je vendar v posteljo. Legel je na sv. Roka dan in od tistega časa ni vstal več. Dejali so vsi, da bi le prestal prvo listje! Ni bila božja volja. Bil je po sv. Tereziji tisti dan – minilo je že tega dvanajst let, vendar se mi zdi, kakor bi se bilo včeraj zgodilo – pokliče me k postelji: ›Urška, Urška, moja ura je prišla! Ločiti se mi bo od vas; pa ne žaluj mi preveč, saj se ne ločim za zmerom; tam gori se bomo videli zopet.‹ Ti in Tone sta klečala pri znožju in se milo jokala. Migne mi, naj vaju pripeljem k zglavju. ›Ljuba moja!‹ vama s slabotnim glasom reče, ›zapuščam vaju, a nič se ne jokajta; gor grem k očetu, kjer bom prosil za vaju, da tudi vidva enkrat prideta gor. Spoštujta in ljubita svojo mater! Urška, skrbi za moja in svoja otroka! Bog vas ohrani vse!‹ – Še enkrat se ozre na nas, potem na razpelo nad zglavjem, vzdahne in – sklenil je!«

Pri teh besedah si mati ni mogla kaj, da bi se ne jokala, in tudi Metki se ulijó solze, ki jih je dolgo zadrževala.

Čez nekaj časa povzame mati zopet besedo.

»Po očetovi smrti nam je iz konca trdo šlo, pa kmalu smo bili z božjo pomočjo zopet na prejšnjem stanu. Božji blagoslov je bil vidno nad nami: polje, ki so ga zdaj največ obdelovale tuje roke, obrodilo je dobro sleherno leto in tudi pri živali smo imeli srečo, tako da smo mogli zmerom pošteno in zadovoljno živeti.

Moja poglavitna skrb sta bila Tone pa ti. Tone je hodil v župno šolo, potem pa je ostal doma in se z veseljem in uspehom poprijel kmetije. Tebe pa, ki si se mi zdela prešibka za težka kmečka dela in si imela za uk veselje in dobro glavo, dala sem v Ljubljano, Naj bo, dejala sem, ker je bolj umne glave in umétnih rok, pa naj si bolj zlahka nego mi drugi služi kruha. Naj se v mestu še bolj izuri v tej ali oni reči, potem pa bo tu in tam za rabo; in če hoče imeti pamet, nikoli ne bo napak zanjo. To se ve, da vse to ni bilo zastonj: zdaj je bilo treba plačevati stanovanje, zdaj hrano, zdaj obleko, zdaj eno reč in drugo; pa z veseljem sem storila vse; saj sem upala, da bo na tvoj prid.

In zares, te dve leti, kar si bila potem v gradu, bili so gospa s teboj prav zadovoljni in še zdaj ti dajejo zaslužka, kje je moči. S svojim delom zaslužiš dovolj, več nego sebi potrebuješ.«

»Ali tako,« začne zopet mati po kratkem premolku ter ji rahlo položi roko na kolena, »sama vidiš, vendar ne bo moglo zmerom ostati. Glej očeta si izgubila zgodaj in tudi mene ne

boš imela vedno; tudi meni pride ura, in morebiti prej nego meniva obe: človek je kakor kaplja na veji in smrt pride kakor tat ponoči.«

»Ljuba mati,« prosi Metka, »ne govorite tako; saj ste še tako krepki in ljubi Bog vas bo še dolgo dolgo ohranil! Kaj bi mi bilo siroti početi brez vas?«

»Moja moč, moje ljubo dete, gre že proti koncu. Ko idem v hrib k maši, čutim, kako mi noge nič več prav ne služijo, in oči mi pešajo od dne do dne. Ko ima človek enkrat svoje petdeseto leto za seboj, mora se že počasi pripravljati na odhod.

Preden pa glavo položim k pokoju, vaju bi rada videla preskrbljena; rada pojdem potem, kamor me kliče moj rajnik. Za Toneta pač ne skrbim toliko, on je mož in druge pomoči ne potrebuje nego božje, Z veseljem vidim, da se rada imata z Bregarjevo Marjanico. Stari Bregar je trden kmet in pošten mož, pa kakor mi je rekel sam, ne branil bi se, če bosta Tone in Marjanica kdaj mož in žena. Marjanica je pridno, delavno dekle in tudi lepo doto prinese k hiši. Tako bi bil Tone preskrbljen, če je božja volja. Ali kaj bo pa s teboj, dete moje? Tako vedno ne moraš ostati. Ko tvoj brat enkrat ustanovi svojo družino, boš se, čeravno te ima rad, vendar sama sebi tujka zdela v domači hiši. Dokler si mlada, gre še še; ali pridejo leta in takrat šele vé človek, kaj je hiša, kaj je svoja družina.

Ali si že kdaj premišljala to? Kaj se ti zdi? Odkritosrčno mi razodeni svojo misel, saj sem tvoja mati, ki ničesar ne želim nego tvoje sreče!«

Metka vedno molči, vedno bolj je nemirna: videti je, da ji nekaj teži srce, česar si ne upa razodeti.

Čez nekaj časa zopet začne mati:

»Jaz sem že večkrat premišljala in primerjala, kaj bi in kako bi, da bi bilo prav. Ko bi mogla takole kam priti v kakšno boljšo hišo, da bi ti ne bilo treba prijete za vsako delo, da bi le bolj gospodinjala, tako na primer, ko bi se primerilo kaj takega kakor pri – Tinetu!«

Metka se zdrzne pri tem imenu; zdaj šele vidi, kam merijo materine besede.

»Saj ne pravim ravno,« govori mati dalje – »to le primerjam tako – to se ve, da kaj takega bi bilo kakor nalašč zate in večkrat mi je že šlo po glavi. Tine ima lepo domačijo in tudi gotove denarje mu je pustil oče, ker je bil umen in varčen mož. Služba grajskega lovca tudi ni napačna in ga že sama na sebi pošteno redi. Pri vsem tem pa je tudi Tine mladenič, kakršnega si le želeli more najbolj izbirčno dekle. Vidiš, Metka, ko bi se našlo kaj takega zate! – Pa kaj ti bom dalje prikrivala, kar mi dela veliko veselje. Tine sam je že govoril z menoj; lahko si misliš, ali mi je bilo to pogodno ali ne – a nisem mu vendar obljubila ničesar; dejala sem mu, naj le s teboj govori!

Nu, kaj se ti zdi, Metka? Kajne, da bi se kaj takega ne bila nadejala. Kajne, da je to velika sreča in čast, da je Valentin, ki bi bil lahko potrkal na vsaka vrata, izbral ravno tebe? Pa kaj je to? Kaj molčiš?«

»O ne jezite se, ljuba mati, če vam ne morem precej odgovoriti! Res moram reči – nisem se nadejala take časti – in čutim, da je nisem nikakor vredna. Bojim se, da bi se ne kesal pozneje, ko bi mene vzel – in tudi zame je boljše, da ostanem tako! Kaj se mi mudi moštiti se, saj tako dobro kakor pri vas, mi ne pojde nikjer.«

»O ne, ne! Ne boš me premotila s takimi izgovori! Nekaj drugega mora biti, kar ti brani, da se ne poprimeš brez premisleka sreče, katero ti je sam Bog naklonil. Ti nisi odkritosrčna, prikrivaš mi nekaj, kar pa moram vedeti. Bog ne daj, ko bi zvedel Tine, da si se pomišljala samo eno trenutje. Usrdil bi se in tvoja sreča bi bila zapravljena in izgubljena za vselej!«

»Če pa že mora biti, ljuba mati, pa mi vsaj malo časa pustite; saj se ne branim, ali tako reč je vendar treba malo premisliti.«

»Kaj je tu treba premisleka! Z obema rokama se okleni sreče, ki se ti ponuja danes in morda nikoli več ne. In da ti povem naravnost; še danes popoldne, je dejal, da te pride snubit sam, in rada sem mu dovolila, ker nikdar bi se ne bila nadejala, da se boš le količkaj pomišljala.«

»O mati, mati, le danes ne, danes ne! Jutri, pojutrnjem, kadar boste hoteli, le danes ne! Ne morem in ne smem mu dati odgovora, kakršnega hočete vi in on!«

»Kaj je to, Metka? Tu mora biti nekaj, kar pa hočem vedeti, moram vedeti!«

»O mati, mati, o ne ravnajte tako grozovito s svojim ubogim otrokom! Ne silite me, da vam razkrijem, kar bi mi za

vselej odvrnilo vaše srce! Ne delajte me še nesrečnejše. Sam Bog ve, kako sem nesrečna!«

»Moj Bog, moj Bog! Vsa moja skrb in moje prizadevanje, vse moje upanje, da obm imela posebno veselje nad tem otrokom na stare dni, vsa moja tolažba, vse se bo razbilo nad trmo tega porednega, nepokornega dekleta!«

»Ne, ne,« govori dalje z mečjim glasom, »ne moreš ravnati tako grozovito s svojo materjo; saj si bila vselej pobožno, poslušno, presrčno moje dete, moje veselje, moje oko. Kaj sem prestala in pretrpela za te! Ko si bila hudo bolna v sedmem letu, tako da je vse dejalo; Zdaj pa zdaj bo ugasnilo sirotišče, takrat se nisem ganila od tebe; poleg tvoje posteljice sem ponoči ležala na tleh, očesa nisem zatisnila, ves čas sem vlekla na uho, ali še dišeš. Komaj si se ganila, že sem bila pokonci; hitro sem luč vpihnili, prekladala te in posteljico ti prestiljala in zrahljevala. Kolikokrat sem te vzela v naročje, gor pa dol te nosila, pela ti in tešila te, da si zopet malo zadremala. Ko si že pojemalo, sirotišče, kakor ribica na suhem, takrat pa so vsi dejali, da le materin dih ti je vpihal zopet življenje. – Prav zase sem te hotela vzrediti, tako za pobjšek na stara leta! – O kako bi bilo! Ti bi bila kakor gospa: vse bi te gledalo v nedeljo pri maši, pozdravljalo te in se ti priklanjal. O káko veselje stari materi! Saj roditelji nimajo druge sreče, nego če vidijo svoje otroke srečne in spoštovane! Kaj mi, Metka, res ne privoščiš tega? Kaj pa hočem nego tvojo srečo? – Kajne, Metka, da mi ne moreš odreči tega?«

Pri teh besedah vstane mati, stopi pred svojo hčer, oklene se je okrog vratu ter gleda jo z mokrim, milo prosečim glasom.

Ko Metka vidi svojo mater tako pred seboj, ne more se dalje držati, zdrsne prednjo na kolena, skrije obraz v njeno krilo, ter med ihtom ter solzami govori te besede:

»Mati, mati, o ne zavrzite svojega nesrečnega otroka! Bog mi je priča, kako rada bi vam spolnila željo, ali – ne morem – ne smem! – Moje srce ima že drug!«

»In kdo je tisti nesrečnež, ki mi je zapeljal moje dete?«

»Teodor! O ne zapeljal – mati!«

Kakor bi jo bila kača pičila, odskoči mati pri tem imenu, tako da Metka pade na obraz na tla.

»O ti brezbožno dete,« vpije, »pojdi, pojdi obesi se mu na vrat! Naj dela s teboj, kar hoče. Kadar te bo sit, pa te popusti za plotom! – O, Bog te bo kaznoval, ti nečast in sramota naši pošteni hiši!«

Metka leži na obrazu, ne oglasi se in ne gane. Ko to mati vidi, prestrašena skoči k nji in ko ne čuti v nji znamenja življenja, popade jo neizrečena groza. Dvigne hčer od tal, strastno jo objema in poljublja, stiska jo na prsi, ogovarja in po imenu kliče; položi jo na posteljo, boža ji lice in čelo in še strastneje poljublja. Ko se poslednjič Metka zave, odpre oči ter se jo oklene, takrat pa mati ne ve, kaj bi počela. Smeje se in joka, prosi odpuščanja, tolaži jo in zopet objema in poljublja.

Valentin

V senci pod starim košatim orehom pred hišo sedi popoldne Metka z debelo knjigo v rokah. V travi pri njenem znozju leži Sultan. Pazljivo se še enkrat ozre okrog in ko vidi, da je vse mirno in varno, pobesi ušesa, položi težko glavo na stegnjeni prednji nogi, pomižikne še nekolikokrat z velikim trudom, potem pa zamiži. Mirno je njegovo spanje, ker ima dobro vest. Le sitne muhe ga dražijo in mu ne dade pokoja: zdaj je treba pomigati z ušesom, zdaj mahnuti z repom, zdaj celo hlastniti z gobcem po kateri. A preti mu še večja nesreča.

Od sosedovih priskače mlad psiček; vidi se, da se mu je treba igrati po vsej sili. Kakor neumen skače in pleše okrog Sultana, laja in bevka, vleče ga za uho, zaganja se nanj; a vse zastonj. Nekoliko kratov Sultan nejevoljno zarenči; ko mu je pa le preveč in ko vse nič ne pomaga, takrat pa butne svojo težko glavo ubogo živalco tako, da kakor bi jo vrgel iz prače, daleč odleti in se trikrat prevrne, preden v travi obleži. Vse

pobito in omamljeno se pobere, stisne rep med noge in klapá klavrno domov.

Malo v stran se je spravila koklja s svojo drobno družino. Kakor more, široko sedela in vabi s prijaznim kločenjem svoje male kebčke pod varna krila. Nekateri poslušajo in gredo pod njo; a ker jim je, mislim, pregorko, gledajo ji skozi perje, kakor skozi okno. Drugi se obotavljajo, postopajo okrog nje, zaganjajo se kvišku ter nagajivo kljujejo rdeči podbradek materi, ki se drži tako modro. Najporednejši pa se ji celo zaganjajo in skačejo na hrbet – toda le malokateri ga doskoči, in kadar je že gori in se misli okoristiti, pa zdrsne na tla. Starka vse mirno trpi.

Zdaj se priplazi, na pol mižeč, leni maček skozi priprta hišna vrata. Rep drži pokonci, prav tiho zamijavka in pogleda okrog sebe. Kaj vidi? – Kakor izgubljena ovčica tava pišče daleč od svoje matere in neskrbno kljuje travo, kakor je videlo mater. Pregrešne, poželjive misli se zbujajo v mačkovih prsih; sline se mu cedé po tolsti južini. Saj je pa tudi prilika prezapeljiva; kako se je braniti! O maček, maček, stavi se krepko v bran skušnjavi, drži se moški! Saj te imajo tako že malo na sumu, da si enemu ki je nanagloma izginilo, vrat zavil! – Ko mu tako raste in raste poželjivost, pogleda svojo mlado gospodinjo, ki jo tako čisla in ljubi, zdaj pa krepkega Sultana, ki sicer še spi, pa naj zasliši najmanjši šum, in kakor blisk skoči na noge, in tedaj gorjé ti, hudodelnik! Zdaj zopet postranski pogled na ljubo belo nedolžnost v zeleni travi. Zdaj

je boj najhujši v njegovih prsih. Že se je pripravil na skok, a njemu na čast bodi rečeno, njegov dobri duh ob pravem času potegne nazaj. Zamiži, da ne vidi skušnjave; krepko se obrne ter korači zopet na peč, dasi zmagalec, s pobešenim repom, z lahko vestjo, pa težkim srcem – stari grešnik! – Mi se pa veselimo njegove zmage in ne kratimo mu zaslužene slave s pomislekom, da ravno, ko mu je bila grešna poželjivost prikipela do vrha, ko je že mislil pasti v skušnjavo, da je bil ravno v tistem hipu Sultan jezno z gobcem hlastnil po muhi.

Metka zapre knjigo, nasloni se nazaj na drevo, položi križem roke in mirno sedi. Saj ji ni moči brati, vedno ji uhajajo pogledi tja, kamor jo vleče srce, tja do belega gradiča, ki z zelenega griča gleda tako prijazno po tihi dolinici! – Tako zamišljena deklica ne čuti, da se ji bliža mladenič v navadni lovski obleki. Ko je že bliže nje, pozdravi jo:

»Dober dan, Metka!«

Metka se prestraši pri teh besedah in s slabim glasom, da se komaj sliši odgovori:

»Bog ga daj, Valentin!«

»Tako sama?«

»Sama in ne sama. Ta knjiga mi dela lepo družčino, da si je lepše ne morem želeti.«

»Ali smem vedeti, kaka je ta knjiga?«

»Prosim, poglejte.«

»Življenje svetnikov.« Gotovo lepo branje.«

»Lepo in poučno. Človek nahaja v tej knjigi tolažbe v vsakem stanu svojega življenja. Vam ni znana, kakor je videti?«

»Metka, zakaj me vičeš?« Pri teh besedah, ki jih je Valentin izgovoril z mehkim glasom, pogleda jo z neizrečenim milim očesom. Vsa njegova ljubezen je bila v tem glasu, v tem pogledu. Metki ta pogled, ta glas presune srce; komaj ima toliko moči, da mu odgovori:

»Kako bi pač mogla drugače? Kaj vam bom jaz, preprosto kmečko dekle, ki mora biti veselo, da le govorite z njo!«

»O ne, ne! Ne govori tako, Metka! Nekdaj je bilo pač drugače. Ali se ne spominjaš več, Metka, tistega časa, ko sva vkupe hodila v šolo, vkupe se učila in igrala? Veš, kako so nama zmerom nagajali dečki in naju dražili, da vedno tičiva vkupe, da sva že kakor mož in žena. Tebi pa ni bilo mar vse to, z menoj si rajši hodila, z menoj govorila nego z vsakim drugim. In pozneje, kadar sva se srečala, kjer sva se videla, vselej sva se pozdravljala. Če si mogla, podala si mi roko ali pa vsaj od daleč si mi prijazno pokimala z glavo. In ko sem odhajal na Štajersko k stricu, veš, kako sva jemala slovo? Meni se je trgalo srce, spregovoriti nisem mogel besede, in ti – podala si mi desno roko – in roka se ti je tresla! O šlo mi je po vseh udih! Z levico pa si brisala oči – in dejala si mi: Bog s teboj, Valentin, pa vrni se skoraj! – O te besede so mi bile sladko tolažilo. In v tuji deželi, daleč daleč od tebe, mislil sem vedno nate; čutil sem, da te ljubim, da ne bom ljubil nikoli druge, da le s tabo morem biti srečen. Delal sem, trudil in učil se z veseljem, da

bi le vreden bil tebe. Veselil sem se vedno noči. V sanjah sem bil pri tebi, za roke se držeč sva se sprehajala po ljubih znanih krajih. O lepe sanje! – Prišel sem – čez tri leta, čez tri dolga leta! – Pozdravila si me prijazno, podala mi roko. O roka je bila mrzla, ni se ti tresla kakor nekdej! Metka, Metka, kaj čem misliti? – Glej, tu stojim pod teboj; Metka, pojdi, če ti je mogoče, in bodi moja! – Ne! Glej, pokleknil bom predte! Govôri!«

Metka ne vem, kam bi se dela, kaj bi rekla.

»Valentin! Valentin, kaj bi rekel kdo, ki bi vas videl tako! Vstanite!«

»O pusti ljudi! Kaj meni mar svet! Tukaj klečim pred teboj. Eno besedo, le eno besedo, potem pa grem! Metka, pojdi z menoj, ne obetam ti sreče, a – po rokah te hočem nositi, iz oči ti brati vsako željo. Ne mož, hlapec ti hočem biti! Metka, ali res ne moreš?«

»Moj Bog, moj Bog, kaj mi je začeti? O ne zamerite, nisem se nadejala kaj takega! Vstanite! – Vstani, Valentin! – Saj veš, da sem te vedno rada imela – a –«

»O ti me ne ljubiš!« zavpije Valentin in skoči k višku, »ti me ne ljubiš! Ko sem v daljni deželi zdihoval, hrepenel po tebi, ukradel mi je drug tvoje srce. O moje lepe sanje! Zbogom, Metka! Bodi srečna in Bog s teboj!«

Preden je mogla še kaj spregovoriti Metka, izginil je že med drevjem. Z obema rokama si pokrije obraz; sove se ulijô po njenem prijatelju, po njeni sreči, katera je dala slovo, katera

je zdaj izginila izpred oči. Srce se ji trga – ali – ne more drugače. Ubogo dekle!

Kakor obstreljena zver, divja Valentin domov.

»Kaj ti je, Tine?« vpraša ga mati prestrašena. »Moj Bog, kakšen si! Kaj se je zgodilo? Govôri!«

»O mati, mati! Vse je minilo; ne ljubi me več, drug mi je zasačil in ukradel njeno srce! O kako sem jo ljubil! Kako živeti brez nje?«

»O molči, molči, moj sin! Bodi moŹ! Izruij si jo iz srca kakor plevel iz grede! Ni jih vredna tvojih solz, prevzetno kmečko dekle, ki se je prevzelo, ker ima malo glajša lica od drugih. A le molči, to ji ne ostane tako; boŹja Źiba jo zadene prej ali pozneje. – Kaj ti je sila Źalovati, sin moj? Če ti je odrekla ena, ali jih nimaŹ na izbiro boljŹih od nje? Kaj ti je? Ali nisi lep, nisi bogat? Nekatera zdihuje skrivnem po tebi; nekatera obrača nate poŹeljive oči. Stegni roko pa prileté in ne boŹ imel druge skrbi nego izbirati, katera je boljŹa.«

Ko vidi Źena, da ji niĉesar ne odgovori sin, misli, da ga je potolaŹila in pregovorila z zadnjimi besedami; mirno gre torej iz sobe po svojih opravkih.

Valentin je komaj sliŹal materino tolaŹilo, sedel je na mizo naslonjen in obraz v obe roki skrival.

Ĉez nekoliko ĉasa plane kviŹku, sname puŹko s stene, obesi jo ĉez ramo ter gre hitro iz hiŹe. Vesel skoĉi njegov pes Fido, to videĉ, izpod mize. Vesel, pravim, ker dolgo ĉasa je ogledoval Źalosten svojega gospodarja in ni vedel, kaj bi si mislil, saj ga

takega ni še videl nikoli. Zdaj pa si misli, da je že zopet vse v redu. Hajdi, le hitro za njim v zeleni gozd! In kakor strela šine skozi vrata, še ne utegne, kakor sicer, stegniti si lenih udov. Kmalu sta bila čez trato v gozdu.

Pridno, kakor nikoli, spusti se Fido na sled. Ali danes, ljuba zvesta žival, zastonj ti je ves tvoj trud. Vzdigni mu zajca, srno ali visokorogatega jelena; naj se veselo razlega tvoj glas po gozdu, on ne sname puške z rame. Danes je brez skrbi vsa gozdna žival. Nič se ne boj, od vršiča do vršiča skakaj, ročna veverica; brez skrbi si zigravaj s svojo zajko, plahi zajec; še tebi se ni bati, ki se tiho plaziš skozi grmovje s hudobnimi nameni v glavi, košatorepi lisjak!

Kako drugače pa je hodil sicer Valentin po gozdu! Poznal je tu vsako drevo in vsako drevesce. Sprehajal se je med njimi, kakor med svojimi znanci. Tu je odkrhnil gredoč mladi bukvi suho vejo, ki jo je kazila; tam je potrkal starikavemu gabru na deblo, ali je še zdrav njegov drob. Največje veselje pa mu je delal zarod mladih košatic, ki so stale in se šopirile kakor zbor desetletnih deklic, vse enólike. Nikoli ni šel mimo, da bi ne bil malo postal in ogledoval jih z veselo zadovoljnostjo; časi je tudi prijel katero prijazno za mladi vršiček, kakor bi jo hotel pohvaliti, da tako pridno rase in tako vrlo napreduje.

Ali danes mu ni mar ne staro drevje ne mlado. Slep je in gluh za vso gozdno lepoto. In vendar, kako veselo je tu ravno danes. Ker odnehuje poldanska vročina, začjenja se novo življenje in gibanje po gozdu. Ptiči zopet pojó in žvrgolé skakaje

in frfraje od veje do veje. Pisana žolna pleza po starih bukvah in potrkuje sem ter tja na votlo deblo s svojim dolgim, trdim kljunom, kakor bi hotela reči: Ali ste doma, žuželke? Čez peščeno stezo urno korači dolgopeti keber; zagledal je na oni strani drobnega, nagega polžka, ki mu bo tolsta južina. Tu se ubija drobna mravlja z velikanskim hlodom, akoravno je danes sveta nedelja. Tam, kjer je posekano drevje in rase visoka trava, vmes pa pisane cvetice, ziblje se metulj od cveta do cveta. Komaj počene na enega, pa že zopet na drugega; za njim pa pribrenči pridna čebelica, pogrezne se v vsak cvet in skrbno ga preiskuje; ne pusti ga, dokler mu ni izsrkala zadnje slaščice; potem pa, ko je obrala cvet za cvetom vrne se vesela domov.

Tako so vse stvari žive in vesele; žalosten je edini človek, ki hodi med njimi. V Valentinovih prsih ne sije sonce, ptiči ne pojó; zakril mu jih je črni mrak in grobna tihota.

Obrne se tja, kjer je najtišji in najtemnejši gozd. Tu sede na star bukov parobek in puško nasloni na bližnjo drevo, upre se s komolci na kolena, skrije obraz v roke in tako sedi dolgo časa.

Ko vidi Fido, ki je bil prišel zopet za njim, svojega gospodarja tako brezupnega, stopi predenj in gleda ga žalostno. Ko se pa gospodar le ne gane, začne tiho cviliti, potem pa ga s sprednjo šapo rahlo popraska po kolenu. Ali slabo mu je plačano to milovanje. Česar še nikoli ni storil, nevoljen ga sune Valentin z nogo, tako da uboga zvesta žival odleti v stran. Pri

tej priči pa mu je žal, gre k svojemu psu, ki ga gleda žalostno, kakor bi mu hotel reči: Zakaj si mi to storil? in gladi ga po glavi, rekoč: »Nič se ne boj, moj Fido! Saj ti si mi zvest, ti me imaš rad, ti me ne izdaš, ti si moj edini prijatelj na svetu!«

Te besede so mu malo polajšale srce. Vzame puško in gre zopet dalje. Kam – sam ne ve.

Pri studenci

Proti večeru, ko je bila že ponehala huda vročina, vzame Metka po navadi vrč, ter gre k studencu po vódo. Ko pride k studencu, podstavi vrč pod kamenino koritce, potem pa sede na kameneno klop, z mahom že na pol zarasteno. Vrč je že zdavnaj poln, voda okrog in okrog vrvrá iz njega; ali Metki ni nič mari vse to, še zmerom sedi globoko zamišljena. Kako bi ne? Saj tu jo je pritisnil prvič na prsi; tu jo je prvič poljubil. O zlati čas! kako daleč in vendar kako blizu! O, prvi poljub! kako jej je prešinil vse ude! kako je trepetala v rajskejši slasti nje duša in telo! In zbudil jej je veselo pomlad. Kako jej je na enkrat zdaj v prsih klilo in kalilo, zelenelo in cvetelo, pelo in žvrgolelo. O ljubezen, ti pomlad življenja! Kako more tako drobno srcece nositi toliko sreče! –

Ljubila ga je. Kako? Zakaj? – Kako bi pa mogla, ne ljubiti ga! Ali ga pa sme ljubiti? Kdo je on, kaj je ona? Kaj bodo dejali? Kaj bo iz tega? Kdor vpraša in premišlja tako, ta ne ljubi.

Koliko neizrečene radosti jej je prinesla ljubezen, in koliko žalosti! Ko se je prvič ločil od nje, o kako se je trgalo nje srce! Kako je žalovala in jokala, zdihovala in hrepenela po njem, ko je živel daleč od nje v tujem mestu. Ali misli tudi on nanjo, ali jej ohrani zvesto srce? O ko bi drugo ljubil? Pa saj je tako dober; saj ve, da bi to bila njena smrt! In pa, ktera na svetu bi ga mogla tako ljubiti, kakor ona? Tako jej je plavala vedno duša med upom in strahom. Pa up in strah, veselje in žalost, poželenje in hrepenenje, kako je vse sladko! – Kaj je življenje brez ljubezni! Pa zdaj? Česar si je želela tako dolgo, prišel je – videla ga je v cerkvi, videl jo je tudi on – pa kakor bi je ne poznal! O to je bilo, kakor bi jej bil nož zasadil v srce! Pozabil jo je – pozabil! Tema je v njenem srci, tema pred očmi, in vendar je svet tako jasen, tako vesel okrog nje.

Ko tako sedi pogreznena v temne misli, máhoma jej nekdo od zadaj z obema rokama oči zatisne. Sladka groza spreleti pri tej priči po vseh udih žalujočo deklico. Plane kvišku in oklene se z obema rokama svojega ljubega. Dolgo, dolgo ostaneta tako molčé – saj ktera beseda bi pa mogla izreči to, kar čuti srce, ko bije na ljubljenem srci?

Kaj se me nisi nič ustrašila, ko sem te tako od zadaj prijel? Ustrašila? O kako bi se ustrašila tebe?

Kako si pa vedela, da sem jaz? Saj me pač nisi videla!

Videla ne, pa čutila. O če se me dotakneš ti, spreleti me tako čudno, neizrečeno sladko čutilo! Pa – vi moški ne umete tega! Kaj pač govorim take reči s taboj, ki nisi vreden niti ene

dobre besede. Res prav grdo si delal z manoj – še pogledati me ne v cerkvi – pa videl si me, prav dobro vem, da si me videl; po drugih si se pa oziral in ogledoval jih prav z veseljem! O to je bilo grdo, prav grdo!

Odpusti Metka! Veš, to sem delal nalašč tako; hotel sem te le izkušati in videti, ali sem ti še kaj mari.

Ko bi bil vedel, kako me bo to bolelo, gotovo bi ne bil tega storil. Pa kaj to mari vam moškim! Kar vam pride na misel, pa mora biti; me ženske naj pa trpimo, saj nismo za drugo na svetu, nego vam za igračo in kratek čas; pa še vesele, srečne moramo biti, ne godrnjati, da se ponižinete do nas. Ti si tudi izmed tistih –

Ker mu ne more hitro najti pravega imena, oklene se ga okrog vratu, stisne ga z vso močjo, in na usta, ki jih je bil ravnno odprl, da bi jo prosil odpuščanja, založi mu krepek, dolg poljub. Tako je bil mir besedi.

Mirna in spravljena sedeta na klop, pa tako, da sta obmena amg v družega.

Zdaj položi Metka svojemu ljubčeku roke na rame, gleda mu z neizrečeno mehkim, rosnim očesom v obličje, ter pravi:

Dorče! ali si mislil kedaj name v Ljubljani?

Kaj me vprašaš? Noč in dan mi je bila tvoja podoba –

O ne, ne! Zlati moj, ne tako! Ne govori več, nego je res! Povedi mi le, ali si mislil kedaj tako prav iz srca name, ali si želel pri meni biti?

Bog mi je priča! Veliko velikokrat!

O prisezati znaš in se prilizovati, to vem. Ti prilizovalec!

In ti – golobička moja – ali si mislila name, ali si mi ostala vedno zvesta?

O to si pa vprašal prav nespametno, brez premisleka! Zvesta? – To je grda beseda! Priatelj moj! ti znaš lepo govoriti, sladko poljubjati, ali ljubiti, veš, ljubiti tako prav v dnu srca ljubiti, tiho, skrivaj, gorko, po ženski ljubiti, veš, to znam pa jaz bolje. Pa veš, Dorko, da ni prav, ker te ljubim?

Oblak, ki jej je omračil v tem trenutji jasno, srečno obličje, prežene jej naglo ljubeči pogled iz Teodorovega očesa.

Kakor bi se hotela zagotoviti svoje sreče, objame ga zopet in sloni mu dolgo na prsih; ni videl solz, Ki so jej lile iz oči – od žalosti ali veselja, kdo ve? Ali pa od obojega!

Ko se je izjokala, povrne se jej zopet prejšnja jasnost in veselost.

Dorče! povej mi, nagovori ga čez nekaj časa, pa prav po pravici mi povej, nič se ne boj, da bi me ne razžalil, ko si tako videl lepe mestne gospodičine v dražih svilenih krilih, ki se znajo tako lepo vesti in tako učeno govoriti, ali se nisi tedaj pomilujóč spomnil preprostega ubozega kmetskega dekleta, ki ti še komaj ve povedati, kako te ljubi; ki nima družega bogastva, nego zvesto ljubeče srce – o povej – ali ti ni bilo časi žal, da si obrnil oči nanjo?

Metka! o ne govori mi tako, ti nedolžno, nepopačeno dete! ti ga ne znaš, in srečna si, da ga ne znaš tako imenovanega omikanega, gosposkega sveta, njegove notranje puhlosti in

praznote, njegove hinavščine in sleparstva, ki toliko obeta, pa ničesar ne spolnjuje. V njegovem hrupu in šumu, svitu in blisku, ki je toliko za uho in oko, a nič za srce – veruj mi, tu sem se tebe spominjal, s srčnim veseljem, sladkim hrepenenjem, kakor pobožne sladko dišeče vijolice med koprivami in družim plevelom; ravno takrat sem te še le prav pogrešal, hrepenel sem po tebi, in le tem bolj sem te ljubil.

Dorko! ti imaš dobro srce, in govoriti znaš tako lepo, tako sladko, da bi te zmerom gledala in poslušala. Dorče! Še veliko boš videl sveta, poznal boš mnogo žensko, in mnoga se ti bo vedela prikupiti. O pusti! – kaj boš – saj vem, kaj me čaka – pa verjemi, ljubi moj, nikdar ne najdeš zvestejšega srca, nikdar ženske, ki bi te tako srčno ljubila, kakor te ljubi tvoja Metka!

Med takimi pogovori se jej povrne vsa njena prisrčna šaljivost in nagajivost, ki jej je tako lepo prištevala.

Ko se tako suče in smuče okrog njega, zagleda mu v suknji na prsih majhne bukvice, ki so gledale iz žepa. Naglo seže ponje, in predno jej more braniti, ima jih že v rokah odprte, ter jih pregleduje s pravo žensko poželjivo radovednostjo.

Le brani se, le brani, vse ti nič ne pomaga! Tu notri imaš svoje skrivnosti. O bog ve. Kaj bom videla, pa videti moram!

Pesmice – same pesmice. Čakaj!

*Za gore solnce že zahaja,
Na zemljo pada rosni hlad,
Sladak spomin mi v prsih vstaja,
Ljubo me hodi pozdravljat.*

*Oblaček ti, ovčica bela,
Po nebu plavaj mi naprej,
Poglej, kaj ljubica mi dela,
Da jo pozdravljam, jej povej!*

*Če misli name, naj bo zdrava!
Želim jej 'z srca zdihujoč.
Povedi, naj mi sladko spava,
Prijetno sanja, – lahko noč!*

O srečna – ktera si že bodi! Kako si jo moral pač ljubiti,
ker si zložil nanjo tako lepo pesmico.

*V tvoje góste
Črne lasé
Vplétlo se je
Moje srcé.*

*Tvoje lepé
Črne oči
Vnele so me,
Deklica ti!*

*Tvojih ustec
Sladki poljúb
Vlil mi v žile
Smrten je strup.*

O kako mora biti pač lepa ta srečna tvoja ljubica.

Ali bi jo rada videla? Povej!

O ne šali se tako z menoj! Ti ne veš, kako mi je hudo!

Teodor vstane, prime je za roko, ter jo pelje malo niže, kjer je delal studenec tolminček, čist in jasen, kakor ogledalo.

Če jo hočeš videti, moja ljubico, tu notri pogledi, pa jo boš videla!

Nehoté se pripogne deklica, in ko se zagleda v vodi, zasveti se jej v rajskeji svetlobi obraz, kakor solnce, ki stopi izza deževnega oblaka! S sladkim nasmehom na ustih, z ljubeznijo v očéh obrne se vanj in zahvala njena bil je srčen poljub.

V tem se je bilo solnce skrilo za gore; odhajajočemu daje slové čreda belih, z zlatom obrobljenih oblačkov, zbranih ob višnjavem nebu. Iz kotov dolinice vstaja mrak in prepreza počasi molčeče logove. Božji volek se oglasi v travi in prijazno škriplje svojo večerno pesem. Studenec poleg njiju sladko curi in šumi, ter obila voda grgrá in vrvrá pod njim iz pozabljenega vrča. Sreča in veselje je razlito okrog po naturi, sreča in veselje v njenih srcih!

Čuj, kako lepo kos poje v zelenem smrečji!

In lepo je prepeval črni kos, pesem tako žalostno, tako veselo, izvirajočo iz polnega srca! Molčé, zamaknena ga poslušata in njegova pesem jima odmeva v srečnih prsih.

Zdajci počí puška blizu v gozdu, in tihota nastane okrog. Preplašena planeta kvišku. Dekle seže po vrči in odide hitro domú. Mladenič pa se obrne srdit proti gozdu, od koder je

počila puška. Komaj stori nekaj stopinj v gozd, in že zagleda nesrečnega lovca. Bil je Valentin! Bled, prepaden stoji, kakor hudodelnik; iz povéšene puške se še kadi. – Hitro krene Teodor v stran ter se odtegne njegovemu pogledu.

Valentin je dolgo taval po gozdu, zadnjič pride do obroba pri studenci. Kaj vidi tu! Metko in – Teodora v sladkem pomenku, ter ne daleč od njega na smrekovej veji sedi kos in jima prepeva. Nepopisna grenkost mu zalije srce v tem hipu. Sam ne ve, kaj dela, pa sname puško z rame, napne petelin, pomeri in – smrtno zadet se zvali nesrečni pevec z veje na tla. Pes plane za njim, in prinese mu ptiča, ki žalostno povéša glavico, oči ima na pol zaprte in iz zlatega kljuna mu kaplje rdeča kri na tla. Globoko ganen vzame Valentin psu ptiča, in plah kakor morilec, skrije ga v gostem grmu.

Slovó

V Gradu je denes vse živo; vse se suče in giblje. Od največjega do najmanjšega ima vsak svoj opravek. Kako bi ne? – Jutri, predno posije solnce, gospodič oddrdrá čez belopeščeno gradsko dvorišče proti belej Ljubljani, in od tod brez pomude prvokrat v daljno dunajsko mesto. Dolgo se je že pripravljalo vse za ta imenitni dogodek; ves mesec je že zbodala igla v hiši, vendar ni še mnoga reč gotova, in solnce zadnjega dne je že komaj še za moža visoko.

Na dvorišči stoji čestitljiva gradska kočija, ki jo mali hlapec drgne in pere v potu svojega obraza. Peščica bosih valkih fantičev stoji na strani in zeváje v svetem strahu gleda imenitno opravilo z lepim gosposkim vozom, na katerem se jim zdi vse čisto zlato, kar se tako lepo rumeno leskače.

V konjskem hlevu drgne in znaži v tem času sam kočijaž lepo konjsko opravo, da mu ne bo delala sramote, ko bo podil jutri po mestnem tlaku, tako da bo vse gledalo za njim.

Po gostem mora miriti med tem opravičom lepa rjava konja, ktera, mlada, čila in dobro pasena, nestrpljivo s kopiti bijeta ob trda tla; sem ter tje pa se celó strašno zagrozi na njiju, ko grizeta javorove jasli.

Iz dimnika se kadi ves dan, ker v kuhinji se skrivnostno vrši najokusnejša peka na pot odhajajočemu gospodu.

Mati pregleduje še enkrat, zgrinja in sklada sinovo perilo in obleko. O blažene ženske, in trikrat blažene ve materine roke! Kjer vladate ve, tam je red in snaga. Česar ste se dotaknile ve, to še dolgo diše blagi duh vašega blagoslova, prijetneje, nego drage dišave, ki jih devajo med perilo. Kaj ste ve, to ve samo on, ki je enkrat užival vaš blagoslov, zdaj pa vas pogreša. Siromak, kdor vas ni poznal nikoli, a blagor mu, komur ve lajšate in slajšate življenje, ter mu stráni spravljate trnje, kamenje in drugo napotje, da se ne spotika ób-nje trudna popotnikova noga.

Dasi objokane, počivajo materine oči z zadovoljnim veseljem posebno na belem tencem perilu. Ktera koli dunajska gospodinja ga bo videla, dejala bo: ta mladenič je iz dobre hiše!

Oče pregleduje in vreduje v svojej sobi mnogovrstna pisma, ki so potrebna sinu. O srečni mladenič! zate misli očetova glava, zate skrbi materino srce. Tebi se ne bo treba ubijati za vsakdanji kruh, tratiti najboljših moči za živež, ki ga brez truda dobiva gozdna žival!

Teodor sam je bil, kakor bi ga ne bilo vse nič brigalo, kar se vrši v gradu. Brez opravka pohaja po gozdu. Težko mu je slovó

od ljubih krajev – še težje mu bo pač ločitev od ljubljenega dekleta; težka mu bo, ali ne bojmo se zanj, on jo prebije. Hudo je človeku izgubiti kak ud; vsi so mu enako ljubi, in misli, da brez nobenega mu ne bode živeti. Ali naj izgubljanje človeka še tako boli in skeli, da si misli: tega ne pretrpim; vendar se pretrpi še najhujše trenutje; bolečina odnehuje in gine, rana se zaceli, novo življenje se razliva po udih; človek še nekoliko časa pogreša, kar je izgubil, in potem se privadi, bodi si tudi desna roka, ali celó bistro oko, ter nazadnje mu ostane komaj spomin tega, kar je izgubil. Tako prebije ločitev tudi Teodor; ali kaj pa bo z ubogo deklico, katerej je on, kar je ribi voda in ptiču zrak? Ali ne bo venila, ločena od njega, kakor rastlina, izpuljena iz redilne matrne zemlje? In če tudi – kaj zato!– Polje ima veliko cvetic, in vsako leto se vrača zopet zelena pomlad!

Bila je lepa poznoletna noč. Po jasnem nebu so bili raztreseni, kakor jagnjeta po travniku, drobni beli oblaki, med katerimi je plavala polna luna, zdaj se skriváje zanje, zdaj se zopet kazáje med njimi. Bila je ena tistih nepopisnih noči, ki imajo toliko moč do človeške domišljave, do človeškega srca. Ko zreš v to temno-modro nebo po katerem plava čreda oblakov tiho, mirno dalje, dalje, vname se ti v prsih neizrečeno hrepenenje; dvigniti bi se hotel v jasno višavo ter plavati z oblaki dalje, dalje. – Kam – sam ne veš!

Tiho in mirno stoji Svetinova vasica v belej mesečini, samo sem ter tje se od daleč sliši prijazno lajanje čujočih psov. Mirno,

kakor bi dremalo, stoji drevje na vrtu, ne gane s perescem; med njim pa tiho leta netopir za nočnimi živalimi. Zdelo se je človeku, kakor bi slišal in čutil celo zemljo dihati v spanji.

Metka je bila sama domá. Brat je bil šel na daljni živinski semenj, in ni ga pričakovati nocoj domú; mati pa so v bližnji vasi pri bolnej starej prijateljici, ki smrti pričakuje.

Enajsta ura je odbila, Metka ne misli še na spanje, in pač ni težko prerokovati, da to noč ne zatisne očesa. Na oknu svoje spalnice sloni ubogo dekle, in oči ima vprte v beli gradič, ki se tako prijazno blešči na temnem griči, z bledo mesečino oblit. Srce jej pravi, da ta ločitev ni, kakor so druge, ko že ob uri žalostnega slovesa kali v srci sladki up srečne združitve.

Pač je prisezal in obetal pri slovesu, da jej hoče ostati zvest, da ne bo ljubil nikoli druge; veselo je pilo njeno uho sladke glase, ali srce jih ni verjelo. Ko sloni tako, v žalostne misli vtopljen, začuje se iz loga prijeten moški glas, ki poje:

*Le nocoj še, luna mila,
Razsvetluj mi pot temno;
Denes bova se ločila,
K ljubi grem jemati slovó.*

*Daleč pojdem v kraje túje,
Znance pustil bom in dom;
Srce mi po njej žalúje,
Drugo vse pozabil bom.*

*Če se joka, naj se joka!
Meni tud' solzi okó;
Ko v bridkosti srce póka,
Sólze naj sladé slovó!*

*Zdrami ljubica se, zdrami!
Vstani, če mi spavaš žé;
Stisni z mehкими rokami
Še enkrat me na srcé!*

*Še enkrat ljubezen piti,
Iz oči, iz ust mi daj;
Daj v slovó se poljubiti,
Bog vé, al' te bom Še kdaj!*

Komaj je bil umolknil zadnji glas te pesmi, in že je slonela Metka na prsih ljubljenemu mladeniču; uživala je še enkrat eno tistih trenotij, ko se strne človeku čas in večnost, duša in telo; ko se mu zlijé življenja sovražni glasovi v mehko sladko harmonijo; eno tistih trenotij, ki se prikažejo in zopet izginejo človeku v življenji, kakor nočnemu potniku žareč meteor na temnem nebesu s svitlim potem za saboj!

Pustimo jo, naj uživa kratko srečo; naj pije iz tega blažene-
nega trenotja moči, da ne omaga v bridkem trpljenji, ktere-
ga je čaka obila mera.

Stara Marina

Minila jesen, minila je zima, prišla za njo zelena pomlad; leto se je vrstilo za pomladjo in zopet je že rumenelo perje po drevji! Kratek čas, pa koliko je prinesel dogodeb ubogej deklici! Pretekla jesen jej je vzela mater, zadnjo podporo. Strašen udar otroku, tem strašnejši njej, katerej je preglasno očitalo srce, da ni vsa nedolžna materine smrti! Pomlad je pripeljala v staro Svetinovo hišo novo gospodinjo. Metkin brat je žaloval po svojej materi, kakor je spodobno dobremu sinu; a kmalu potem, saj kmetško življenje ne dopušča dolzega žalovanja, ozrl se je po ženi, katera bi imela biti njemu, kar je bila rajnica mati njegovemu očetu; tako kakor bo moral zdaj on biti hiši to, kar je bil nekdanj oče. Kakor v naturi, tako je v človeškem življenji: velo listje, suho vejico izpodrine s pomladi zeleno perje, krepka mladika; staro gre in mlado pride na njegovo mesto.

Marijanica je bila dobra ženska, in kakor smo videli, tudi Metkina prijateljica; ni se bilo torej bati deklici, da bo kdaj na

poti novej gospodinji. In res, prijazna je bila z njo in postregla jej je rada, kjer je le mogla. Ali vsaka ženska, tudi najboljša je že ustvarjena tako, da kakor začne graditi nov dom, novo družino, dela in trudi se, koplje in grabi, kakor kokla, samo za svojo hišo, za svoj novi rod: tu so njene misli, njeno srce; kar je zunaj tega kroga, to je njej tuje, sovražno! Tako je čutila tudi Metka, da je zdaj, bodi si nova gospodinja še prijaznejša ž njo, vendar tujka pod očetovo streho. Sama je bila in tuja vsemu, kar je bilo okrog nje.

In Teodor? Ali jej ni bil on več nego vse drugo? Ali jej ni nadomestovala vsega – in več nego nadomestovala – njegova ljubezen? Teodor? – Bil je, kakoršna je večina moških, ne boljši, ne slabši! Pisal je iz početka po gostem in gorko; s časom so dohajala pisma bolj in bolj po redkem, vedno krajša, hladnejša. Čutilo je kmalu žensko srce, kako je, in kak bo konec te ljubezni. Ali Metka ni bila izmed tistih ženskih natur, ki ljubijo z divjo, silno strastjo, ki mislijo, da morajo dobiti v last, po čemer jim hrepeni srce; ki izkušajo zdaj s prošnjami in solzami, zdaj s očitanjem in groženjem pridobiti si zopet in držati srce, ki se jim odvrča; ki rajše pogubi svojega ljubega, nego da bi živele brez njega, rekoč: ker nisem srečna jaz, pa še ti ne bodi; če te ne bom imela jaz, pa te tudi druga nobena ne bode! – Metka ni ljubila menj goreče, ali njena ljubezen je bila krotka, mirna. Sreča ljubljenega moža je njej bila nad vse; rada jej je darovala svojo srečo, svoj mir, svoje življenje, misleč: ker ne moreva biti srečna oba, naj bo srečen vsaj on. Žalilo jo je le

samo to, da ni mogla zanj storiti ničesa, nego moliti in trpeti. V odgovorih na njegova pisma mu nikoli ničesa ni očitala, nikoli mu tožila. In ko je po polnem prenehalo njegovo pisanje, umolknila je tudi ona, samo da bi mu ne budila vesti. In le prehitro, le predobro je dosegla ta svoj namen. Ni trpelo dolgo, in potolažila in umirila se mu je vest po polnem. Sad se je pregovoril, da Metkino molčanje priča, da je ž njo, kakor ž njim; da se je ohladila s časom, in na zadnje po polnem ugasnila njena ljubezen; da se je streznila in spametovala, kakor se je on, in da mimo in srečno živi, kakor on!

Tako zapuščena je storila Metka v tem času čudno znanje. Živela je namreč pri sosedovih stara žena. Otroci po vasi so sploh rekli, da je sosedova babica, a starejši so vedeli, da žena ni od tod; a kdaj je prišla v vas, od kod in zakaj? tega ni vedel, kakor je bilo videti, nihče. In res je bilo lahko spoznati na prvi pogled, da ženska ni iz tega kraja. Videlo se je to iz njene podobe, njene noše in njenega govora. Vela, upadla lica so bila čudno bela, kakor bi jih ne bil nikdar zadel solnčni žarek. Velike črne oči so se čudno odlikovale od belili obrvi in od belih gostih las, ki so ji gledali iznod črno-svilénega zagrinjala, zavezanega pod brado. Zlasti pa so pričale njene nenavadno drobne sladke roke, da si nikdar kruha ni služila s trdim delom. Govorila je sicer po polnem razumno, a čutilo se je vendar, da njen jezik ni bil od mladosti vaje teh besed, ki jih je tako polno, tako jasno izgovarjala.

Imela je pri sosedu majhno sobico, napolnjeno, kakor se je videlo skozi malo okence, s čudno návlako, z rečmi, kakoršne se niso videle daleč okrog v tem kraju. Nikoli ni stopil nihče v njeno skrivnostno temno svetišče; pospravljala si je sama, in vedno je skrbno zapirala vrata za saboj. Če so si še toliko prizadevali radovidni otroci, niso mogli dosti videti skozi okence, kjer je bilo polno mnogovrstnih cvetic!

Pod oknom tik zida je imela na solnčnej strani ozek vrtec z raznimi cveticami, izmed katerih jih je bilo mnogo čisto neznanih ljudem. Te cvetice so bile njena prva skrb, njeno največje veselje; vedno je imela opraviti ž njimi: zdaj jih je presajala in okopavala, zdaj trebila in jim prilivala. Posebno rada je imela gredico s samimi dišečimi vijolicami, tako lepimi, kakoršnih ni bilo videti nikjer. Velikokrat so jo videli otroci, kako je čepela dolgo časa poleg njih in na pol glasno se pogovarjala ž njimi, kakor bi jo umele! –

Če ni bila tu ali pa v svojem hramu, sedela je po navadi ob lepem vremenu pred hišo pod starim, košatim orehom, na nizkem stolčku, s hrbtom na pol naslonjena na orehovo deblo. Velikokrat so jej ležale na kolenih bukve, že silno zamazane, katere je bolj pregledovala, nego brala, kakor bi jih že na pamet znala. Če je kdo radovedno pogledal jej črez ramo v bukve, da bi videl, kaj vedno pregleduje, videl je sicer znane črke, a če je hotel izgovarjati besede, bile so mu tuje in čisto nerazumne.

Zaradi vsega tega je bila stara ženska ljudem čudna, skrivnostna prikazen. Če se je niso že bali, ogibali so se je vendar stari in mladi, ako tudi se nikoli ni slišalo, da bi bila kako žal besedo kdaj rekla komu. Še celó govorilo se je, da je mnogemu že pomogla iz stiske, in da mu je prišlo, kakor po čudeži srebro v hišo, kader ga je najbolj potreboval, nihče ni vedel od kod in kako. Najporednejši otroci si jej niso upali nikoli nagajati ali jo zasmehovati, ko je lazila ob palici sključena od vrtiča do oreha in odtod zopet nazaj. Vajeni so bili že vaščani, kakor kake druge vsakdanje prikazni, stare Marine, kakor so jo imenovali sploh, če tudi so vedeli, da to ni njeno pravo ime, in pogrešali bi jo bili, ko bi je ne bili videli vsak dan na svojem mestu.

Tudi Metka je prej malo mislila na staro Marino. A zdaj, ko je bila tako sama, tako zapuščena, ko je tudi ona tako molčé posedala tu pa tam, zdaj ko se je zdela sama sebi, in morebiti tudi drugim, tako rekoč druga, mlada Marina, ker tudi njej so upadala bleda lica, tudi njej so se sušile polne gladke ročice, zdaj se je začéla približevati starej samici. Neka skrivna moč jo je vlekla do nje, kakor bi bila njena vrstnica, njena družica v trpljenji! Po cele ure je sedela pod orehom pri njenih nogah in se pomenkovala ž njo. Kazalo je, da je bila po godi ta nova družba starki. Tako je prav, reče jej neki dan, ko je njej zopet Metka v znožji čepela, tako je prav! stara Marina z mlado Marino, to se ubira! Kaj pa češ? Saj tako nimaš nikogar, da bi se mogla pomeniti ž njim, kakor z manoj. Pojdi, sirotišče

ubogo, pojdi okrog od ženske do moškega in od moškega do ženske, ter pripoveduj, kaj ti je! Molčé te bodo poslušali, z glavo majali, a potem se obrnejo v stran ter pojdejo dalje po svojih opravkih. A jaz te umem, sama jaz vem, kaj ti je, in kako ti je pri srci. Stara Marina ima dobre oči, dasi je stara ko zemlja, vidi več nego kaže. Ti ljubiš in ljubiš nesrečno! O ne pričakuj, da bi te tolažila in slepila, kakor se vedno še sama tolažiš in slepiš! Ugasi zadnjo iskrico upanja, ki ti še tli dnu srca. Nikdar se ti on ne povrne – nikdar! Pojdi, ti ne znaš svetá, kakor ga znam jaz!

*Ljubezen je, ljubezen preč,
Nazaj ne bo je nikdar več!*

Ali si pa zato nesrečna? Misliš, da te bom milovala? Kaj pa češ? Ali ni bilo njegovo srce na tvojem srci? Ali nisi užila na njegovih prsih najvišje sreče, kolikor je more prenašati (človeško srce)? Če je bila kratka ta sreča, kaj pa to – ali se meri sreča po dolgoti? Prejela si in užila svoj del, ničesa več ne pričakaj! Živela si in ljubila! Za naprej živi v sladkem spominn pretekle sreče. To je mimo, sladko življenje, čista ljubezen, prava sreča! Živi in ljubi, kakor jaz! Le glej me! Tudi stara Marina je ljubila in bila je ljubljena; ali tedaj je imela črne lase, polna, gladka lica in žaréče oči; po konci se je nosila, in vsak je bil vesel nje-nega pogleda. Strmo gleda deklica staro ženo, ki v tem hipu ni bila več sključena starka. Po konci se je spela za trenutje.

Oko jej plameni, lice je oživelilo in pomladilo, in žari se, kakor večerno nebo, ko ga obliva zlato-rdeča luč zapadajočega solnca. Kako lepa je morala biti nekdam ta žena!

A kmalu se zopet zgrózi. Molči nekoliko časa zamišljena, in potem začne:

Česar še ni slišal nihče iz mojih ust, to čem povedati tebi, ker ti me boš uméla, in vredna si vedeti, kdo je bila stara Marina, katera, kakor senca kmalu izgine izpred tvojih oči.

Rojena sem v velicem mestu, daleč, daleč od tod, proti strani, od koder prihajajo žrjavi, ko potujejo na jug. Nisem imela ne brata ne sestre, zato sta obrnila roditelja name vso ljubezen. Imela sem obilo vsega, česar mi je koli poželego otročje srce. Izpoluli so mi vsako tem nespametnejšo voljo, in niso mi mogli odreči nobene stvari. To me je storilo svojeglavno. Navadila sem se bila zgolj dosežati vse, kar sem želela; vendar sem imela dobro srce. Nič ni bilo mojima roditeljima predrago, nič pretežko, kar je koli utegnilo koristiti njihovemu otroku. Učila sem se muzike, petja, plesa in česar se sploh uče gosposke deklice. Hvale in cesti sem bila vajena, kakor vsakdanjega kruha. Imenovalo me je vsevprek: lepo, bistrumno, ljubeznjivo. Angeljček mi je bilo že kakor krstno ime. Vendar me ni oslepilo in napihnilo to dobrikanje; še pusto in prazno se mi je zdelo, in zgodaj sem hrepenela po resničnosti in odkritosrčnosti. Zgodaj sem se učila spoznavati ljudi, in da ni vse mto, kar se sveti, v vsem tem lišpu in blesku sem se čutila nezadovoljno, nesrečno. Prazno je bilo moje srce, in zgodaj

se mu je vnelo hrepenenje po nečem višjem, neznanem, nedosežnem blagu!

Dvanajst let stara sem izgubila očeta, katerega sem, če ne bolj ljubila, vsaj še bolj čestila, nego mater. Po očetovej smrti zapustivi z materjo za zmerom mesto, kjer nama je bilo zdaj vse tuje in prazno. Imeli smo, ne daleč od mesto, v prijaznej, tihej dolini sredi sadnega drevja prijazno belo hišico. Sem svi se presesili, tu svi živeli v mimej samoti. Bila sem od zdaj materi edina misel, edina skrb. Učila se je z mano, delala in sprehajala se z mano po gozdu in po logih. Po zimi svi obiskavali časi v mestu teto, ki je rada videla v svojej hiši veselo družbo. Napravljala je gosti, plese in druge veselice, kjer sem morala biti tudi jaz. Prišla sem bila v tista leta, ko začenjajo moški frfrati okrog nas. Obsipal me je vedno cel roj tacih čestilcev in hvalilcev – vsi, eden kakor drug! Vsi se enako oblačijo, enako nasmehávajo in enako govorš. Naprej že veš, kdaj se nasmehne, kdaj zdahne in kdaj ti roko poljubi. Če poznaš enega, poznaš jih vse. Moja teta, dobra žena, nasmehovala se mi je zadovoljno in mi čestitala; namerjala mi je zdaj tega, zdaj ónega za ženina, ker sklepati zakone, to je bilo njeno največje veselje. Čudila se mi je, da nisem njene misli, in pretila mi, da če bom tako izbirčna, nazadnje dekle ostanem. To sem jej pač rada verjela, ker mislila sem, da so vsi taki, kakor ti, kar sem jih videla dozday, in nisem mogla misliti, kako bi se mogla kakemu tacemu udati in zavezati za vse življenje. Trdne volje sem bila, da hočem vedno sama ostati; ta misel mi ni imela nič

strašnega. Tisto hrepenenje po nekej neznaner sreči se mi je upokojilo sčasoma in zaspalo v prsih. Če sem brala ali slišala pripovedovati o ljubezni, da je vir neskončne sreče, mislila sem, da jaz že nisem ustvarjena za tako čutilo; pa vendar se nisem za tega delj nikakor nesrečne čutila. Mirno sem mislila, da bodo tekli moji dnevi brez veselja, brez žalosti.

Dosegla sem bila dvajseto leto, ko mi bog vzame še mater. Bila sem sama na svetu. Od tega časa nisem več pustila svojega tihega kmetskega doma, kjer sem živela z eno samo staro ženico, ki mi je bila za družbo in postrežbo. Seznanila in sprijaznila sem se bila kmalu z vsemi vaščani, ki so me že prav med svoje šteli. Največje veselje mi je bilo, pogovarjati se ž njimi o njihovih rečéh. Kakor svojej vrstnici so mi tožile žene in dekleta, kar koli jim je težilo srca. Spoznala sem, da če je kje sreča na svetu, more biti domá le tu na kmetih med prostim, nepopačenim ljudstvom, ki je v vednej zvezi z naturo, kterej se kakor otrok materi na prsih brez skrbi redi.

Bližal se mi je že od daleč čas, katerega ne vidi tudi najpametnejša žena bližati se čisto brez straha. Jaz pač smem reči, da mi ni bila čisto nič mari ta prememba. Videla sem umikati se mi pomlad, in bližati se poletje; pa solza ni kalila mojega očesa.

Po kratkem molčanji začne zopet starka:

Vasica naša je stala v ozkej dolinici; griči na enej strani so bili kriti z vinogradi, na drugej pa z gostim bukovjem. Ob gozdnem robu je bila steza, po katerej sem se sprehajévala

slednji večer. Prijeten sprehod! Iz gozda me je pozdravljalo večerno ptičje petje, na ónej strani pa je bilo lepo gledati, kako so se med zelenimi trtami gibale bele podobe pridnih delavcev. Le sem ter tje sem srečavala kacega vaščana, tako da se nisem čutila čisto same – in pa – nekaj časa že sem videvala po tistem poti sprehajati se mladega tujca. Ali je bil lep? – tega ti pač nemorem povedati; toliko pa vem, da je imel nekaj posebnega, nepopisnega; da ga ni lahko pozabil, kdor ga je kdaj videl. Hodil je po navadi roke križem na hrbtu držèč, z očmi v tla vprtimi. Videlo se mu je, da ni rad srečeval nikogar, tudi mene ne! Če se me pa le ni mogel ogniti, šel je tih mimo mene, malo hitreje, komaj če je sem ter tje malo klobuk premeknil, pa videlo se mu je, kako težko mu je bilo to. Kakor smo ženske – ravno ta sem hotela da bi me pozdravljaj. Zakaj vsi drugi, zakaj pa ravno on ne? Moram reči, da me je nekako veselilo, spraviti ga, kader sem koli mogla, v stisko, da se me ni mogel ogniti.

Hodil mi je po dnevi bolj in bolj po gostem na misel; ugibala sem, kdo on utegne biti? Pripovedovali so mi, da je prišel iz mesta, in da se je vselil za poletje pri nečem kmetu; ugibali so, da je mlad doktor, pa gotovega ni vedel nihče nič. Živel je molčeč, samotен, zdaj kaj bral, zdaj pisal, a največ sprehajal se po gozdu. Ko sem bolj in bolj mislila nanj, začel se mi je sčasoma smiliti, ker sem ga videla vedno tako žalostnega in samega. Kaj je pač moral doživeti žalostnega ubogi mladenič, da ga tako nič ne veseli svet; se ogiblje ljudi, kakor divjih zveri!

O ko bi mu bilo pomagati! Ko bi vsaj govoril, in razkril svoje bolečine, da bi ga človek mogel potolažiti; saj pravijo, da ima veliko moč prijateljska beseda! Nazadnje se mi začne celó v sanje vpletati njegova bleda podoba, in kmalu ni bilo skoraj trenutja, da bi ne bila mislila nanj!

Neki večer, ko sem bila zopet po navadi na prehodu in sem sedela ravno na klopi poleg steze, kjer sem imela nava-do počivati, pripodé se hipoma črni oblaki, nebo se zatemi, strašno se jame bliskati in grmeti. Preplašena se obrnem urno proti domu, ali prepozno! Komaj sem storila nekoliko stopinj, razporjejo se oblaki in ulije se strašna ploha. Tema je bila nastala tako, da sem videla komaj malo steze pred saboj. V tem hipu začujem pospešene korake za saboj. Bil je on! – Ko me dojde, molcé me prime pod pazuo, ter me pelje pod košato bukev, rekoč: tu bode bolje! – Pa kaj dalje početi? Dež je lil neprenehoma, in ni bilo videti, da bi hotel kmalu prejenjati, pa do doma je bilo še pol ure hodd. Le mirno tu ostanite, pa nič se ne bojte, kmalu bom zopet tukaj. S temi besedami izgine moj spremljevalec urno proti vasi, predno sem mu mogla braniti. Kako je hodil, ne vem; povrne se, predno ga je mogel človek pričakovati, z dežnikom in ogrinjalom. Ogrne me, prime me pod pazuo rekoč: dovolite, zdaj mora že tako biti. In urno odideva proti domu. Kako mi je bilo na tem poti, ne morem ti povedati. Komaj sem čutila dež, da-si je lil curkoma, in ni me bolelo, če tudi sem se spotikala po gostem ob korenine, tako da me je opominjal, naj više prizdigujem noge. Hitro, prehitro

sva prišla domu. Spremil me je do moje hiše. Komaj pa sem stopila čez prag, izgine mi izpred oči, da se mu nisem mogla še spodobno zahvaliti.

Drugi dan je deževalo neprenehoma. Storila sem le svojo dolžnost, ko sem poslala k njemu vprašat, kako mu je, ali se ni prehladil? In spodobilo se je, da sem ga prosila, naj me pride obiskat. O kako sem ga pričakovala! Kako leno mi je tekel čas! Kolikokrat sem šla k oknu gledat, ali še ne gre? Kako mi je bilo srce, kolikokrat so se vrate odprla! Prišel je, dekle! prišel je tisti večer, in drugi in tretji; prišel je in z njegovim prihodom so se mi odprla nebesa in vsula so name, pozabljeno stvar, v svojej milosti svojih darov obilost!

Govoril je, o kako govoril! Da-si tako mlad še, poznal je svet, poznal je vse siromaštvo in vse gorjž, ki tare ubogi človeški rod! Poslušala sem ga, kakor zamaknena, in bala sem se izgubiti kako besedico!

Kakor otrok sem se veselila že naprej ves dan njegovega prihoda, tistih večernih ur, ki jih bom preživela ž njim. Bila sem zares, kakor tiste cvetice, ki se še le razvijó in pričnó svoje pravo življenje, ko se skrije za gore pekóče solnce. Izgubljene in za večno zamujene so se mi zdele vse ure, kar sem jih preživela brez njega. – Brala sva neki večer, bral je on jaz pa sem poslušala, poslušala in gledala ga – brala sva te le, ravno te le bukve, ki jih vidiš tukaj. V njih je popisal francosk modrijan vso srečo in vse trpljenje aveh ljubečih src. Bral je dolgo, časi se mi je hotelo zdeti, kakor bi se mu malo ustavljal glas.

Hipoma zapre bukve, gre k oknu, kakor bi mu bilo presoparno, ter gleda molčé skozi okno. Kaj se je tedaj godilo v meni, ne morem popisati. Vstanem, bližam se mu, pokličem ga po imenu; ozre se nazaj – njegove oči so bile mokre. Pri tem pogledu pa se mi zavrti svet pred očmi, sladka groza me spreleti kakor blisk, in mi omami dušo in telo! Še le čez nekaj časa se zdramim – na njegovih prsih! – Ljubila sem, in pila sem z vsemi počutki vso slast in srečo njegove ljubezni. Kakor trudni popotnik pospešuje hojo, ko pada mrak na zemljo, tako sem hitela jaz živeti in uživati. Mudilo se mi je; saj sem bila že toliko zamudila! O zakaj ga nisem poznala prej, v prvem cvetu svojega življenja, ko sem bila še bolj vredna ljubezni drazega moža!

Jeseni je moral iti v mesto – in jaz sem morala iti za njim! Lepo zimo sem ž njim preživela. Zdaj me je zopet vse veselilo, kar se mi je prej zdelo pusto in prazno. Obiskovala sva tudi teto, katerej se je bil kmalu močno prikupil. Svet naju je imenoval zaročenca, jaz pa sem se bala spremeniti stan, da bi mi pri najmanjši spremembi ne izbežala sreča, kakor splašen golobček. O kako hitro mi je zletel golobček, in jaz sama sem ga splašila! – K mojej teti je prihajala na večerne veselice tudi hči tetine znanke, lepa deklica! – Ljubila ga je, in on jo je ljubil. Ljubil jo je, da si morda ni vedel sam; ali oko ljubeče ženske se ne da motiti! Tako mora pač biti človeku, ki ga strela zadene, kakor je bilo meni takrat, ko sem spoznala njijno ljubezen. V tistem hipu mi je bilo vse spremenjeno.

O dekle, dekle! ti ne veš, kaj je to, in bog daj, da bi ne vedela nikdar! Kaj sem pretrpela in prebila, tega ne izreče človeški jezik! Kar me je prej veselilo, bilo mi je zdaj zoperno. Kakor srka bečela med iz vsacega cveta, tako sem pila jaz strup iz vsake najnedolžnejše reči. Kar sem videla in slišala, vse mi je le potrjevalo, kako sem prevarjena in izdana! Vse mi je kazalo, kako sem nesrečna. Če sem ga videla žalostnega, mislila sem si, da je zato, ker ni pri njej; a če je bil vesel, dejala sem si, da je za to, ker jo upa kmalu videti. Ko sem se primerjala s svojo srečno nasprotnico, videla sem jo mlado, cvetočo, tako vredno njegove ljubezni, pač veliko vrednejšo bi sebe, in tedaj se me je polastilo divje sovraštvo. Sovražila sem njo, njega, sebe – sovražila sem vesoljni svet! Pa kmalu sem se zopet kesala in sramovala take hudobnosti, in začela sem mu jo zopet hvaliti in skazovati, kako je vredna njegove ljubezni: naj mene pusti, naj ljubi njo, in naj bo srečen ž njo. Ali ni trpelo dolgo, in zopet so mi zavreli možgani. Govorila sem grde besede, zdevala mu imena, kakoršnih on pač ni bil vreden. Poslušal me je in gledal, ter nič ni odgovarjal. Ali njegovo molčanje mi je bilo najhujše očitjanje. Videlo se mu je na obrazu, kako trpi, kako ga v srce boli, da se tako znižujem pred njim. Tedaj pa me oblije neskončna žalost, zgruzim se prédenj, objemam mu kolena in začnem močiti mu noge z vročimi solzami. Dvigne me ter poljubi in tolaži; ali čutila sem, da je le dober, da se le sili. In to se je ponavljalo skoraj vsak dan. Ni mi bilo moči živeti brez njega; prisiliti sem ga hotela, da me mora ljubiti.

Ali sred, ki se odmiče, ne držé železni okovi! Gledal me je žalostno, pa odmikal se mi je dalje in dalje od dne do dne. Kako bi pa bil mogel drugače storiti! Tu divja zver, ne ženska, a tam ga je čakala in molčé vabila devica v vsej svojej mladej, krotkej lepoti. O čutila sem, da bi res mogel biti srečen ž njo; da ga je bolj vredna od mene. O kolikokrat sem sklenila, da ga hočem pustiti in bežati, da ne bo nihče vedel kam. Ali dolgo časa ni trpel ta lepi sklep. Povrnila se je zopet strast, hujša nego prej. Kakor angelj je trpel in prenašal to moje divjanje; nikoli mi ničesa ni očital, nikoli ne rekel žale besede; ali na mesto ljubezni mu je bilo stopilo milovanje. To mi je nazadnje po polnem pamet vzelo. Zakaj me vsaj ne sovraži, ker me ne more ljubiti! O strašno je o milostinji živeti njemu, ki je imel poprej vsega obilo! To me je tako razsrdilo in razkačilo, da nisem nič več vedela, kaj delam. Enkrat sem celó z nožem nanj planila! O strah to je slabe starke! Nič se ne odmikaj, ti krotko jagnetcel Saj sem se pokorila, strašno pokorila zato, in zdaj sem krotka, kakor ti. Izpuli mi nož, ki sem si ga hotela v prsi zasaditi; pogleda me še enkrat – o nikoli ne pozabim tega pogleda – reče mi: z bogom! in šel je, ter nisem ga videla nikdar več! – Drugi dan mi pride pismo. Srce mi je dejalo, kaj bom brala, predno sem ga odprla. Vzel je v njem od mene zadnje slovó! Nikoli ga ne bom videla več. Šel je črez morje. Nikdar nisem nič več slišala o njem!

Hudo sem zbolela. Strašne podobe so mi rojile po glavi, in braniti so mi morali, da si nisem življenja vzela. Ko čez dolgo

časa ozdravim, bila sem vsa spremenjena. Potolažile so se mi bile divje strasti; mirna sem bila; spominjala sem se, kakor lepili sanj, sreče, ki mi je bila izbežala. Prej že, ko mi je pripovedoval o svojem lepem rojstvenem kraju, kjer je preživel otročja leta, vnela se mi je goreča želja, da bi videla enkrat v življenji te srečne kraje, v katerih bi bila rada sklenila svoje dni; saj mi jih je bil popisal tako živo, da so mi bili vedno pred očmi. Kakor sem okrevala toliko, da sem mogla iti iz postelje, začela sem se pripravljati na daljen pot proti jugu, tje v obljubljeni deželici. Vzela sem s saboj, kolikor mi je bilo treba; drugo sem razdelila med ubožce.

Tako sem prišla sem. Kaj me gledaš? V tej, ravno v tej hiši se je rodil; pod tem drevesom se je igral prisrčen otrok! Tod je po travi skakal in trgal marjetice! O prisrčne cvetice! tako ste cvetle tedaj, kakor cvetete zdaj, in tako boste cvetle, ko vas ne bom več gledala jaz. Izpolnjena je moja zadnja želja; kaj bi si mogla še želeči? Dišem tisto sapo, katero je dihal on; gledal je te le gorice; tu mu je zahajalo solnce, kakor zahaja zdaj meni! O kako je lepo, kako mi je lahko pri srci!

Pri teh besedah, ki jih je govorila stara žena s sladkim, pojemajočim glasom, imela je oči vprte v solnce, ki je ravno zahajalo. Še enkrat zabliskne, potem pa se skrije za goro – tako tudi njej še enkrat zažari oči, potem pa ugasnejo na večne čase.

Tako je sedela, s hrbtom na drevo naslonjena, roke imejōč skrižane na kolenih, kakor bela kamenina podoba.

Čez nekaj časa se ozre Metka po njej, ko je ne sliši več govoriti. Ker jo vidi tako mirno sedeti, meni, da je samo tako zamišljena, in neče je dramiti. Ker se pa dolgo časa čisto nič ne gane, in ker se ne oglasi, ko jo ogovori, obide strah deklico, ki skoči kvišku in prime jo za roke. Koke so trde in mrzle. Zavpije na pomoč. – Nesó jo v njen hram, položé jo na belo posteljo ter napravijo kakor mrliča. – Metka se ne gane od nje. Ko so jo pokopali tretji dan, našli so med njenimi rečmi pisarnje, v katerem je bilo vse natanko zaznamovano, komú gre po njenej smrti ta in óna reč. Največ njene, ne majhne imovine je bilo zapisane Metki. Ta je bila njena naslednica, in živila je po sebéj kakor njena prednica, tiho in mimo brez upa, brez straha, s pogledom obrnenim nazaj v jasne pretekle dni.

Konec

Minila so od tega štiri leta. Zopet je bilo vse živo v gradu: mladi gospod, ki se je bil čez štiri leta vrnil prvič z Dunaja, pripeljal je s saboj lepo, bogato nevesto. Na ženitovanjske gosti je bilo prišlo mnogo gospóde iz Ljubljane, in povabljeni so bili v gosti vsi, kar jih je bilo bolj gosposkega stanu daleč okrog.

Na rebri gradskega griča, kjer je bila majhna trata, izbral si je bil kovač Zakrajščak z umazanim obrazom mesto za svoje imenitno opravilo, brez katerega se pač ne more in ne sme vršiti tako ženitovanje. Dobrovoljni pomagači, bosopeti paglavci, nabijali so mu v potu svojega obraza debele železne možnarje, sam pa jih je zažigal z dolgim drogom, ki je imel tléčo gobo na konci. Kolikorkrat so gori v gradu zažvenketali polni kozarci in so se začuli veseli glasovi, zagrmeli so vselej možnarji in tako raznašali veselje po tihej dolinici. –

Ko je bila družba v gradu ravno naj veselejša, stopi strežaj za žénina, ki je sedel srečen, poleg cvetóče neveste, ter mu

pošepetá na uho, da je vné mož, ki hoče govoriti ž njim. Pač je malo nevoljen mladi gospod, pa upa kmalu odpraviti nadležnega obiskovalca. Ali strah ga obide, ko zagleda Metkinega brata, ki je stal kakor sodnik pred njim. S trdim glasom mu reče ta, naj gre ž njim. Ni mogel drugače, moral je iti za njim. Bal se je tega moža, kakor še nikogar ne v življenji, in vedel je zakaj.

Mračilo se je že, ko sta šla urno doli po holmu, čez polje po dolini, pa zopet gori na Svetinovo. Nobeden ni spregovoril besede. Teodora je bilo, ko je šel mimo znanega studenca pod gričem, kakor bi videl poleg njega na klopi sedeti bledo podobo zapuščene device. Strah ga je bilo, kakor otroka; hitreje je stopal, ter ni se nazaj upal ozreti.

Bela, kakor mhe njene postelje, ležala je Metka v svojem hramu, in pri zglavji je sedela objokana Marijanica. Na jasnem obrazu se jej ni znalo nikakoršno trpljenje; videti pa je bilo, da ima kmalu ugasniti.

Kakor okamenél ostrmi Teodor, ko v hram stopivši, vidi bolnico. Metka se skloni po konci, ko ga zagleda, pokliče ga po imenu, ter pomoli mu blede roké. Teodor pade pred njo na kolena, prime roko ter jo zmoči s svojimi solzami.

„O ne tako, ne tako, Teodor! Vstani ter sédi sem le malo k mojemu zglavju, da bom še enkrat gledala tvoj ljubi obraz! O saj sem dejala, zmerom sem dejala, da boš prišel, da te bom videla še enkrat; saj imaš tako dobro srce! Zdaj je pa vse dobro; z lehkim srcem se bom ločila. O Teodor, ostani srečen in

vesel in spomni se časi malo svoje Metke! Z bogom Dorko!
– Še enkrat se jej obrnejo oči v nekdanjega ljubčeka potem se
za vselej zapró. –

Imela je lep pogreb. Ker je bila znana daleč okrog, privrela
je velika množica mož, žen in otrok, spremit jo zadnjikrat.

Prihodnjo pomlad je stal na njenem grobu med prvo tra-
vo, lep, drag kamen, kakoršnega ni bilo videti na pokopali-
šči; postavljen je bil čez noč, in ljudje niso vedeli, kdo ga je
preskrbel.

Govorili so, da so videli časi po noči, gredó mimo poko-
pališča, stati ali klečati pri Metkinem grobu možko podobo.
Ugibali so nekteri, da je bil Valentin, a drugi so trdili, da so
dobro spoznali Teodorja. Midva pa, dragi bralec! hočeva ver-
jeti da se niso motili ne ti ne dni!

